

ten slotte de *toegepaste* Bedrijfseconomie uitsluitend moet voortbouwen op het zoeven genoemde quantum „waarheid”, dat de bedrijfseconomische wetenschap heeft weten te bemachtigen!

Het door Dr K. gekozen onderwerp voor zijn lessen als privaat-docent, biedt voor een meer vruchtbaren arbeid ruimschoots gelegenheid. De wiskundige analyse, als *hulpmiddel* voor het zoo moeilijke gebied der statistische interpretatie, vormt een terrein, dat nog geenszins als geheel „ontgonnen” mag worden beschouwd!

Wat nu het eigenlijke betoog van dr K. aangaat, zouden wij willen opmerken, dat de gevaren, waarop wij hierboven hebben gewezen, in schr.'s in den aanvang weergegeven passages zelve naar voren komen en wel het sterkste in de „meteorologische” parabel. Wij kunnen ons voorstellen, dat, in streng wiskundigen zin, een eenmaal tot „onbruikbaar” bestempelde „eenheid” heeft afgedaan; òf — om het meer wiskundig uit te drukken — van „nul” (0) en geener waarde is. De „lengte-eenheid” op dr K.'s plank, bezit dan ook uit een oogpunt van „wiskundige eenheid” een waarde = 0. Aangenomen, dat dr K.'s analyse omtrent de *waarde-eenheid* juist is, verkeert deze eenheid in hetzelfde geval. Ergo : $0 = 0$, dus zou dr K.'s vergelijking — wiskundig gezien — opgaan!

In werkelijkheid is hiermede echter nog niets bewezen, evenmin als — gelijk bekend — in werkelijkheid uit de schijnbare gelijkheid „ $0 = 0$ ” eenige positieve conclusie getrokken mag worden. Dr K. is er blijkbaar van uitgegaan, dat in wiskundigen zin — bij gebrek aan exacte eenheden — niet meetbare grootheden voor een *quantitatieve* analyse alle over één kam geschoren mogen worden. Wij kunnen niet beoordeelen, of er een wiskundig uitdrukkingsmiddel bestaat voor de „graad van meetbaarheid”, doch, zoo dit middel inderdaad *niet* zou bestaan, dan is hiermede tevens de ontoereikendheid aange-toond van de wiskundige analyse als bewijsmiddel voor de juistheid eener kwalitatieve bedrijfseconomische analyse. Want juist via de herleiding tot „0” — aan de hand van de meteorologische parabol — heeft schr. de kern van het probleem omzeild! Immers: Luchtdruk en Temperatuur zijn twee intrinsiek *verschillende*, onderling *onafhankelijke* grootheden, die toevallig beide in een lengte-eenheid kunnen worden uitgedrukt. Een synthese tot één of andere „meteorologische eenheid” — zoo deze zin heeft — is tot op heden niet gevonden, zoodat de „graad van meetbaarheid” — even aangenomen dat deze wèl bestaat — dezer „synthese” inderdaad op *nul* is te stellen.

Bij het *waarde*-begrip ligt de zaak principieel anders.

Hier constateeren wij een wetenschappelijk definieerbaar begrip, waarvoor echter geen absoluut vaststaande maat gevonden kan worden, hoofdzakelijk als gevolg van de moeilijkheden, welke ons in den weg gelegd worden door de *on*-gelijkheid van tijd en plaats t.a.v. de meting. Wij weten dus inderdaad, dat balansen niet voldoen aan dezen absoluten maatstaf. Zouden wij de „absolute meetbaarheid” gelijk 1 stellen, dan beteekent dit, dat t.a.v. balansen de meetbaarheid zweeft „ergens” tusschen 0 en 1.

Zelfs in de statische maatschappij — zoo constateert terecht dr K. — bestaat geen vaste waarde-eenheid. Intusschen heeft de moderne physica aangetoond, dat — zij het in oneindig geringere mate — zich overal principieel dezelfde moeilijkheden voordoen. Een meetbaarheid = 1 bestaat niet.

Doch er is een *principieel* verschil tusschen begrippen, welke absoluut *on*meetbaar zijn (= 0) en die, waarbij deze meetbaarheid, hoe gering ook, aanwezig is.

Dit verschil werd door schr. genegeerd, waardoor zijn betoog in feite, *langs* dat van Prof. *Limperg* is gegaan.

Wat hij wenschte aan te toonen is reeds door Prof. *Limperg* aangetoond met de hem ten dienste staande *bedrijfseconomische* denkmethoden. De slotsom, waartoe dr K. is gekomen, kon hieraan niets toevoegen of afdoen!

Indien schr. aantoot, aan de hand van een bestaande wiskundige formule voor het „ideale” indexcijfer, dat in de praktijk vrijwel geen enkel indexcijfer aan dit „ideaal” kan voldoen en dat derhalve ook met toepassing van indexcijfers, de balansbedragen niet tot meetbare grootheden kunnen worden herleid, dan heeft hij o.i. ook hiermede geen essentieel bewijsmiddel aan zijn stelling toegevoegd. Dr K.'s geheele redeneering behoudt de principiele bezwaren, welke wij hierboven hebben uiteengezet.

Het is bekend, dat de kritiek gemakkelijker is dan de kunst. Wij kunnen ons zéér wel voorstellen, dat de door schr. bewandelde weg, zéker voor iemand, die den *wiskundigen* weg pleegt te bewandelen, voor de hand lag en zelfs veel aantrekkelijks bood. Doch ofschoon overtuigd, dat het voortzetten van den door dr K. gekozen arbeid belangrijk meer speciale deskundigheid vereischt dan waarover schrijver dezes beschikt, hopen wij, dat deze, zoo gemakkelijke kritiek, wellicht toch tot een wijziging in de daarbij te kiezen richting zal mogen leiden!

28 Nov. 1939.

J. PINKHOF.

BESLECHTE GESCHILLEN

Red.: Prof. Mr CHR. ZEVENBERGEN

Endossement en compensatie

A. leent op 11 Maart 1932 aan B. een bedrag van f 5000.— tegen afgifte van een door B. onderteekend accept van denzelfden datum, luidende aan A of order, tot genoemd bedrag en betaalbaar op zicht. Den daarop volgenden dag ontvangt A. van C. een schriftelijke verklaring, waarin C. zich tegenover hem aansprakelijk stelt voor de nakoming der verplichtingen uit het accept door B.

Op zijn beurt heeft A. belangrijke verplichtingen loopen tegenover D. Tot meerdere zekerheid van de nakoming daarvan geeft hij aan D. de bovengenoemde vordering ad f 5000.—, welke hij op B. heeft, in pand, van welke inpandgeving aan B. wordt kennis gegeven. A. gaat daarna failliet. Het door B. onderteekend accept, hierboven vermeld, wordt door den curator in A.'s faillissement aan D. geëndosseerd en overgedragen, zoodat deze daarvan de wettige houder wordt. In deze hoedanigheid verlangt D. nu van C., die zich voor de voldoening der schuld uit het accept garant heeft gesteld, betaling. C. weigert, daaraan te voldoen. Het komt tot een proces, waarin C. zich tegen D.'s eisch onder meer verweert met een beroep op schuldvergelijking. Het was U. D. — aldus luidt zijn betoog — op het oogenblik van de verkrijging van het accept bekend, dat ik van mijn kant tegen A. een groote tegenvordering had, welke de door U verworven vordering van A. op mij verre te boven gaat. Op dien grond heb ik mij tegenover U, bij schrijven aan Uw raadsman, voor den aanvang van dit proces beroepen op schuldvergelijking. Ik ben U derhalve niets schuldig.

Ziehier de feiten, welke aanleiding zijn geweest tot een belangrijk arrest van den Hoogen Raad.

In eersten aanleg heeft D. geen succes: de Rechtbank ont-

zegt hem zijn vordering. Ook het hooger beroep heeft voor hem een teleurstellend verloop, want het Hof bekrachtigt het vonnis der Rechtbank, daarbij onder meer overwegende:

„dat vaststaat, dat A. op 29 Maart 1935 was gefailleerd en op dit tijdstip C. een bedrag van ruim f 80.000 van A. had te vorderen;

dat verder is gebleken, dat bij schrijven van 19 Juni 1935 namens D. aan C. is kenbaar gemaakt, dat D. gebruik wenschte te maken van C.'s garantieverklaring, terwijl D. gebleken was, dat B. niet in staat was zijn verplichtingen na te komen;

dat op 25 Juni 1935 C. heeft geschreven aan D., dat hij beroep deed op schuldvergelijking en bovendien D. niet als schuldeischer wenschte te erkennen;

dat tegenover A., zoodra hij in staat van faillissement was verklaard, C.'s verplichting uit de garantieverklaring, welke toen reeds bestond, door schuldvergelijking was te niet gegaan, dus ook, toen D. op 28 Juni 1935 het accept geëndosseerd ontving uit handen van curatoren en met het beroep op schuldvergelijking bekend was.”

Eindelijk, in cassatie, vermag hij een gunstig resultaat te bereiken: de Hoge Raad ¹⁾ vernietigt het arrest van het Hof en verwijst de zaak naar het Hof te 's Gravenhage ter verdere behandeling en beslissing, met inachtneming van zijn arrest. Wij laten de gronden, waarop de Hoge Raad zijn beslissing baseerde, voorzoover hier van belang, thans volgen:

dat C. na de faillietverklaring van A. op 29 Maart 1935 zich tegenover curatoren had kunnen beroepen op schuldvergelijking, ook al ware, nu het door B. afgegeven accept op vertoon betaalbaar was, nog niet een opeisbare schuld aanwezig, zoolang betaling nog niet gevorderd was;

dat in deze zaak intusschen niet gebleken of gesteld is, dat, toen op 28 Juni 1935 curatoren het accept aan D. endosseerden, C. reeds tegenover curatoren, tegenover welke wederpartij het beroep op schuldvergelijking, wil het gevolg teweegbrengen, moet geschieden — dit beroep had gedaan, immers in dit proces slechts sprake is geweest van een beroep op schuldvergelijking vóórdien door C. in een brief van 25 Juni 1935 tegenover D. gedaan;

dat het middel voorts terecht aanvoert, dat onder deze omstandigheden C. tegenover D., die als houder van het accept betaling vordert, daaraan niet kan onttrekken door beroep op een tegenvordering op A, ook al was D. bij de verkrijging van den wissel door endossement met het bestaan van die tegenvordering bekend;

dat toch het zich verbinden tot een wisselschuld aan order insluit het bij voorraad toestemmen in de overdracht in eigendom van de uit den wissel voortvloeiende rechten door den eersten gerechtigde aan derden, zoodat in overeenstemming met het in art. 1467 lid 1 B.W. uitgesproken beginsel, de wisselschuldenaar zich niet meer kan bedienen van schuldvergelijking, welke hij vóór dezelve aan zijn schuldeischer had kunnen tegenwerpen.

Dit arrest van den Hoogen Raad brengt ons in aanraking met de bekende vraag, of en in hoeverre tegen een gecedeerde

¹⁾ Bij arrest van 6 Mei 1938, *Nederl. Jurisprudentie en Weekblad v. h. Recht* 1939, nr 167.

vordering een beroep op schuldvergelijking (compensatie) is toegelaten. Overeenkomstig het ten aanzien der eigendoms-overdracht geldende beginsel (en onze wet ziet in een vordering een (onlichamelijke) zaak ²⁾) en in de cessie een eigendoms-overdracht van een (onlichamelijke) zaak ³⁾): niemand kan aan een ander meer rechten overdragen dan hij zelf heeft, bepaalt art. 1467 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek, dat de schuldenaar van een gecedeerde vordering zich tegenover den nieuwen schuldeischer op alle tegenvorderingen kan beroepen, welke hij vóór de beteekening der cessie aan zijn ouden schuldeischer had kunnen tegenwerpen.

Op dezen algemeenen regel van art. 1467 lid 2 B.W. wordt in art. 1467 lid 1 B.W. een uitzondering gemaakt voor het geval de schuldenaar „zuiver en eenvoudig heeft toegestemd” in de cessie. Alsdan, zoo zegt dit voorschrift, is de mogelijkheid van een beroep op tegenvorderingen (compensatie) voor den schuldenaar verloren gegaan.

Aangezien de Hoge Raad op deze laatste bepaling voor zijn beslissing een beroep heeft gedaan, komt het ons gewenscht voor daarop nader in te gaan.

Art. 1467 lid 1 B.W. stelt als voorwaarde voor de toepasbaarheid van het daarin vervatte voorschrift, dat de schuldenaar „zuiver en eenvoudig heeft toegestemd in de overdracht van rechten.” Het is een zeer betwiste vraag, wat hier onder „zuivere en eenvoudige toestemming” moet worden verstaan. ⁴⁾

Vast staat, dat met de hier genoemde „toestemming” van den schuldenaar niet kan zijn bedoeld diens goedkeuring van de cessie. Immers de cessie is een rechtshandeling, die bestaat in een (zakelijke) ⁵⁾ overeenkomst tusschen den tegenwoordigen schuldeischer (cedent) en den toekomstigen crediteur (cessionaris), zie art. 668 lid 1 B.W. Voor hare totstandkoming is de goedkeuring van den debiteur niet vereischt. Het eenige, waarop het te zijnen aanzien aankomt, is, dat hij weet, aan wien hij voortaan te betalen heeft. Daarom eischt de wet, dat hem van de cessie kennis wordt gegeven. Deze kennisgeving kan echter achterwege blijven, indien de schuldenaar de cessie „schriftelijk heeft aangenomen of erkend”, zie art. 668 lid 2 B.W., d.w.z. schriftelijk heeft verklaard, dat hij van de cessie op de hoogte is, m.a.w. weet, aan wien hij voortaan zal hebben te betalen. Aan de schriftelijke aanneming of erkenning van de cessie door den schuldenaar wordt derhalve door art. 668 lid 2 B.W. dezelfde werking toegekend als aan de beteekening der cessie aan den schuldenaar. Deze werking is, om het in de taal van art. 668

²⁾ Verg. art. 555 in verband met art. 559 B.W.

³⁾ De cessie wordt geregeld in art. 668 B.W. onder de afdeeling, welke is gewijd aan de wijzen van *eigendomsverkrigging*. Zie in verband hiermede art. 555 B.W., dat spreekt van „rechten, welke het voorwerp van eigendom kunnen zijn.” Onze wet kent dus eigendom van vorderingen. De cessie is in den gedachtengang onzer wet de overdracht van den eigendom eener vordering.

⁴⁾ Uitvoerig spreekt hierover Mr J. Wiarda, *Cessie of overdracht van schuldvorderingen op naam naar Nederlandsch burgerlijk recht*, 1937, bl. 266 v.

⁵⁾ De cessie is een zakelijke overeenkomst, omdat zij op eigendoms-overdracht is gericht (zie hierboven noot 3). Daarom is het noodig, de cessie als zakelijke overeenkomst goed te onderscheiden van de daaraan ten grondslag liggende koop (of schenking of anderen titel), welke is een obligatoire of verbintenis-scheppende overeenkomst. De door ons B.W. in art. 1569 vgl. geregelde „koop en verkoop eener inschuld” verhoudt zich derhalve tot de cessie als de oorzaak (causa) of titel der eigendoms-overdracht tot de eigendoms-overdracht zelf. Het is er precies mee als met de verhouding tusschen den koop eener lichamelijke zaak en de eigendoms-overdracht daarvan.

lid 2 B.W. uit te drukken, dat de cessie vanaf dat oogenblik „ten aanzien van den schuldenaar gevolg heeft”.

Bezieet men nu art. 1467 lid 2 B.W. in verband met art. 668 lid 2 B.W. dan moet men o.i. tot de onvermijdelijke conclusie komen, dat art. 1467 lid 2 B.W., ofschoon alleen sprekend van *beteekening* der cessie aan den schuldenaar, mede toepasselijk is op het geval, dat de schuldenaar de cessie schriftelijk heeft aangenomen of erkend, aangezien immers, gelijk wij hierboven uiteenzetten, de beteekenis der „beteekening” eenerzijds, der „aanneming” en „erkenning” anderzijds, geheel dezelfde is. En de inhoud van art. 1467 lid 2 B.W. kan derhalve als volgt worden omschreven:

De schuldenaar mag tegen den nieuwen schuldeischer in vergelijking brengen alle schulden, welke hij voor de beteekening, aanneming of erkennig met den ouden schuldeischer had aangegaan.⁶⁾

In afwijking evenwel van art. 1467 lid 2 B.W. ontzegt art. 1467 lid 1 B.W. den schuldenaar een beroep op schuldvergelijking (ten aanzien der in art. 1467 lid 2 B.W. bedoelde schulden), indien hij „zuiver en eenvoudig heeft toegestemd in de overdracht van rechten”. Deze zuivere en eenvoudige toestemming, d.i. deze toestemming zonder eenig voorbehoud, onvoorwaardelijk, wordt in art. 1467 lid 2 B.W. uitdrukkelijk gesteld tegenover de beteekening aan⁷⁾, en derhalve naar onze meening ook tegenover de aanneming of erkenning van de cessie door den debiteur. Hieruit volgt, dat met die toestemming niet maar kan zijn bedoeld een verklaring van den schuldenaar, dat hij kennis draagt van de cessie. Integendeel, die „zuivere en eenvoudige toestemming heeft veel verstrekkender beteekenis, hij wil o.i. zeggen, dat de schuldenaar den nieuwen crediteur zonder eenig voorbehoud als zoodanig aanneemt, te zijnen behoeve als het ware afstand doet van het recht om tegen den ouden crediteur bestaande tegenvorderingen geldend te maken.⁸⁾

Het bovenstaande was noodig ter inleiding van de bespreking der vraag, waarmee ook de Hooge Raad in het onderhavige geding zich had bezig te houden; de vraag n.l. of in het accepteren van een wissel, c.q. in het uitgeven van een orderbriefje, mag worden gezien een door den acceptant van den wissel of uitgever van het orderbriefje van te voren geven der „toestemming” als bedoeld in art. 1467 B.W.

De Hooge Raad beantwoordde deze vraag hevestigend, gelijk ook wij elders deden, in aansluiting aan *Molengraaff*.⁹⁾ De desbetreffende overweging in het arrest van den Hoogen Raad laten wij nos volgen:

„dat toch het zich verbinden tot een wisselschuld aan order insluit het bij voorraad toestemmen in de overdracht in eigendom van de uit den wissel voortvloeiende rechten door den eersten gerechtigde aan derden, zoodat in overeenstemming met het in art. 1467 lid 1 B.W. uitgesproken beginsel, de wisselschuldenaar zich niet

meer kan bedienen van schuldvergelijking, welke hij vóór dezelve aan zijn schuldeischer had kunnen tegenwerpen.”

In afwijking van onze vroegere opvatting kunnen wij ons thans met dit standpunt niet meer vereenigen.¹¹⁾ Zeker, wie een wissel accepteert of een orderbriefje uitgeeft, weet, dat hij schuldenaar is geworden uit een voor de circulatie bestemd papier; een papier, dat gemakkelijk van hand tot hand moeten kunnen gaan. Daarom is voor de overdracht (endossement) van de in zulk een waardepapier neergelegde vordering, anders dan voor de overdracht van een inschuld op naam, niet vereischt kennisgeving der overdracht aan of aanneming c.q. erkenning daarvan door den schuldenaar. Maar verder mag men niet gaan. Met name mag in de acceptatie van een wissel of in de uitgifte van een orderbriefje niet worden gezien een door den acceptant van den wissel c.q. den onderteekenaar van het orderbriefje gegeven „zuivere en onvoorwaardelijke” toestemming in de overdracht, als bedoeld in art. 1467 B.W. Die „toestemming” toch is maar niet, gelijk wij boven uiteenzetten, een verklaring van den schuldenaar, dat hij van de cessie op de hoogte is, maar veeleer een door den schuldenaar afzien ten behoeve van den nieuwen crediteur van alle tegenvorderingen, welke hij tegen den ouden schuldeischer kon doen gelden. Ware de door den Hoogen Raad voorgestane opvatting juist, dan zou, naar *Scheltema*¹²⁾ terecht opmerkt, in het accepteren van een wissel c.q. het onderteekenen van een orderbriefje moeten worden gezien niet slechts een afstand doen van de exceptie van schuldvergelijking, maar van alle mogelijk andere verweermiddelen; een consequentie, die door niemand wordt aanvaard.

Gaan wij tenslotte nog na, waarin practisch het verschil bestaat tusschen de opvatting van den Hoogen Raad en die, welke door ons wordt voorgestaan.

Volgens de Hooge Raad zal de uitgever van een orderbriefje c.q. de acceptant van een wissel zich tegenover een nieuwen houder van het orderbriefje c.q. van den wissel niet op een bestaande tegenvordering mogen beroepen, zelfs niet al was die nieuwe houder bij de verkrijging van den wissel c.q. het orderbriefje met het bestaan dier tegenvordering bekend. M.a.w. de goede of kwade trouw van den nieuwen verkrijger van den wissel is van geen belang. Dit in afwijking van den hoofdregel van (art. 116 van het Wetboek van Koophandel. De Hooge Raad overwoog te dezen aanzien dan ook:

„dat onder deze omstandigheden C. zich tegenover D. die als houder van het accept betaling vordert, daaraan niet kan onttrekken door beroep op een tegenvordering op A., ook al was D. bij de verkrijging van den wissel door endossement met het bestaan van die tegenvordering bekend.”

Stelt men zich daarentegen op het door ons ingenomen standpunt, dan bestaat er geenerlei reden om de exceptie van compensatie anders te behandelen dan de andere verweermiddelen van den schuldenaar uit een wissel of orderbriefje. Dan moet derhalve de vraag, of zulk een exceptie in een gegeven geval is toegelaten, worden getoetst aan art. 116 van

⁶⁾ Verg. *Wiarda, t.a.p.* bl. 286.

⁷⁾ Art. 1467 lid 2 B.W.: „De overdracht van regten, waarin de schuldenaar niet heeft toegestemd, maar die aan denzelfven is beteekend geworden” enz.

⁸⁾ Verg. ook *Wiarda, t.a.p.* bl. 266; *Meyers* in zijn onderschrift bij het in den tekst besproken arrest van den Hoogen Raad, *Ned. Jurisprudentie en Weekblad v. h. Recht*, 1939, bl. 293 v.

⁹⁾ *Leerboek van het Nederlandsche recht der order- en toonderpapieren*, 3de dr. 1935, bl. 36.

¹⁰⁾ *Leidraad bij de beoefening van het Nederlandsche handelsrecht*, 6de dr. 1930, bl. 364.

¹¹⁾ Men zie ook *Scheltema, Wissel- en chèquerecht*, 3de dr. 1935, bl. 132/133; *Meyers* in zijn in noot 7 hierboven aangehaalde onderschrift, bl. 293/294.

¹²⁾ *T.a.p.*, bl. 133.

het Wetboek van Koophandel. En het antwoord op deze vraag zal als dan moeten luiden: de schuldenaar zal zich tegen den nieuwen schuldeischer uit den wissel c.q. het orderbriefje op een tegen den ouden crediteur bestaande tegenvordering kunnen beroepen, zoo dikwijls de nieuwe schuldeischer van het bestaan dier tegenvordering afwist en desbewust ten nadeele van den schuldenaar heeft gehandeld.

Chr. ZEVENBERGEN

BOEKBESPREKING

Eenige beschouwingen over de verhouding tusschen klein- en grootwinkelbedrijf inzonderheid met betrekking tot het eenheidsprijsbedrijf, en Enquêtes vanwege buitenlandsche regeeringen aangaande het grootbedrijf in den detailhandel, inzonderheid met betrekking tot het eenheidsprijsbedrijf.

Twee praeadviezen door Mr. Fred. L. Polak aan de Vereeniging van Groot-werkgevers in het winkel- en magazijnbedrijf. (N.V. Noord Nederlandsche Uitgevers Mij., Amsterdam 1939).

Na het prae-advies in 1934 door Drs H. W. Pleiter aan de Vereeniging van Groot-werkgevers in het winkel- en magazijnbedrijf en het drietal memoranda korten tijd geleden door de hoogleeraren G. M. Verrijn Stuart, P. S. Gerbrandy en Cassianus Hentzen aan den Raad van het Grootwinkelbedrijf uitgebracht, zijn thans een tweetal prae-adviezen verschenen van de hand van Mr Fred. L. Polak inzake de verhouding tusschen het klein- en grootwinkelbedrijf, in het bijzonder met betrekking tot het eenheidsprijsbedrijf. Veel — zoo merkt Schr. op — hetgeen in genoemde en in andere publicaties omtrent het grootwinkelbedrijf is gezegd, is eveneens op het eenheidsprijsbedrijf van toepassing; het omgekeerde daarentegen is niet steeds het geval.

In deze prae-adviezen onderwerpt Schr. daarom het eenheidsprijsbedrijf aan een afzonderlijke beschouwing, waarin bijzondere aandacht wordt gewijd aan de economische betekenis van dit bedrijf en waarin krachtig stelling wordt genomen tegen de argumenten, die tegenstanders van dezen vorm van het detailbedrijf naar voren hebben gebracht bij hun bedenkingen tegen het eenheidsprijsbedrijf. Het wordt den lezer van deze geschriften spoedig duidelijk, dat dit verweer zich in hoofdzaak richt tegen de uitlatingen van Drs P. M. H. Snel in een tweetal artikelen, getiteld „Ontwikkeling en organisatie der eenheidsprijswinkels” en „De eenheidsprijswinkels in het licht der critiek”, verschenen in het maandblad „Economie”, resp. October 1938 en Maart 1939. Speciaal in het laatst genoemde artikel richtte Drs Snel een felle kritiek op het eenheidsprijsbedrijf, waarbij deze schrijver tot de conclusie komt, dat een tijdelijk verbod in ons land voor de vestiging en uitbreiding van eenheidsprijswinkels naar zijn oordeel alleszins gerechtvaardigd zou zijn. Niet alleen levering van minderwaardige kwaliteiten wordt dit bedrijf verweten, maar ook deloyale concurrentie door afwijkingen van gebruikelijke gewichten, maten en aantal stuks, waardoor het publiek wordt misleid. Ook een ongeoorloofd gebruik van lokartikelen wordt het bedrijf ten laste gelegd; artikelen, welke zonder winstmarge of beneden den kostprijs — „zoolang de voorraad strekt” — zouden worden verkocht om het koope publiek aan te trekken. Een misbruiken eener machtspositie ziet de heer Snel in de pressie, welke op de fabrikanten wordt uitgeoefend, die bij een depressie met de laagste

prijzen genoeg nemen, indien daarmee voorkomen wordt, dat zij hun bedrijf behoeven stop te zetten. Nog verder strekend zijn de bezwaren, als gezegd wordt, dat een zoodanige pressie op de fabrikanten oorzaak is van kunstmatige prijsdaling, die tot loondruk leidt en de rentabiliteit der productiebedrijven aantast, terwijl aan de andere zijde de werkloosheid wordt vergroot, doordat de eenheidsprijswinkels kapitaal en existenties in de middenstandsbedrijven vernietigen.

Deze en andere bezwaren tegen het eenheidsprijsbedrijf naar voren gebracht, worden door Mr Polak in zijn prae-adviezen uitvoerig onder de oogen gezien, waarbij Schr. een belangrijke steun vindt in het uitvoerige materiaal in de van overheidswege in Zweden, Zwitserland en Frankrijk gehouden enquêtes inzake het eenheidsprijsbedrijf. De resultaten van deze enquêtes, alsmede die van eenige andere buitenlandsche enquêtes (Duitschland, Zwitserland, België en Amerika) op het gebied van de distributie, vindt men in het tweede prae-advies vastgelegd. Deze enquêtes zijn in hooge mate belangwekkend. Uit hetgeen daaromtrent wordt medegedeeld, blijkt ten duidelijkste hoe groot ook in andere landen de tegenstand tegen het eenheidsprijsbedrijf is geweest of nog is. In het Zweedsche Parlement — zoo lezen wij — werden in de jaren 1933—1934 niet minder dan vijf moties ingediend, inhoudende voorstellen tot het vaststellen van de schadelijke economische en sociale uitwerking der ondernemingen met eenheidsprijzen op den detailhandel en het nemen van wettelijke maatregelen om de ongewenschte gevolgen van het eenheidsprijsstelsel te bestrijden. Deze moties leidden tot de benoeming door den Minister van Handel en Nijverheid van een extra-parlementaire commissie, bestaande uit 3 onafhankelijke deskundigen tot het instellen van een onderzoek. De conclusie, waartoe de Commissie op grond van haar onderzoek is gekomen, vindt men vastgelegd in haar rapport van 30 November 1935, waarin gezegd wordt, dat niets er op wijst, „dat de huidige crisis van den detailhandel in verband staat met de concurrentie der eenheidsprijsmagazijnen; er zijn zeker vele andere factoren aan te wijzen, die daarop hun invloed doen gelden en vaak op tastbaarder wijze. De omstandigheid, dat de detailhandel meent een duidelijk aanwijsbare concurrentie van het eenheidsprijsbedrijf te ondervinden, mag nog geen aanleiding zijn tot een speciale uitzonderlijke wetgeving in dier voege, dat de ontwikkeling van dit bedrijf belemmerd zou worden”. (geciteerd in het tweede prae-advies, blz. 21). Belangrijk is ook de uitspraak van de bedoelde commissie, dat elk feitelijk gegeven, dat als gevolg van het eenheidsprijsbedrijf een druk op de door de fabrikanten betaalde loonen zou hebben plaats gehad, ontbreekt, terwijl ook de mogelijkheid van een zoodanigen loondruk niet wordt aangenomen. Eveneens komt de Commissie tot een volstrekte ontkenning, dat de lage verkoopprijzen slechts mogelijk zouden zijn door de levering van inferieure kwaliteiten. In een studie van Prof. Törnquist, den bekenden hoogleeraar aan de Handelshoogeschool te Stockholm, die als bijlage aan het rapport is toegevoegd, wordt gewezen op de kostenbesparingen, die het gevolg zijn van de structuur en de techniek van het eenheidsprijsbedrijf, die de lage verkoopprijzen mogelijk maken. Ook in de uitkomsten der andere enquêtes vindt men tal van gegevens, die een weerlegging vormen van beweringen omtrent ongeoorloofde praktijken dezer bedrijven.

Het gemis aan voldoende materiaal maakt het niet mogelijk om een oordeel over zoodanige beweringen omtrent het eenheidsprijsbedrijf in Nederland uit te spreken. In zijn memorandum heeft Prof. Verrijn Stuart gepleit voor een enquête van overheidswege. Ook in het verslag van de werkzaamheden van den Middenstandsraad over het jaar 1938 is de wenschelijkheid uitgesproken voor de benoeming van een